

Kiedy ZUS poświadczy dokument A1 dla pracownika spoza Unii

Patrycja Malesza, [prawnik Warszawa](#), Rödl & Partner

Pracodawca zatrudniający pracowników spoza UE, mających miejsce zamieszkania w Polsce, może zwrócić się do ZUS o poświadczenie formularza A1. Warunkiem wstępnym jest legalne zamieszkiwanie tych osób w Polsce.

- Od niedawna zatrudniamy obywateli Ukrainy i Białorusi w transporcie międzynarodowym na terenie UE (firma posiada siedzibę w Polsce). Jest to zatrudnienie w pełni legalne, pracownicy mają zezwolenia na pracę i pobyt. Mamy problem z uzyskaniem w naszym inspektoracie ZUS poświadczenia dokumentu A1 na podstawie art. 13.1 rozporządzenia 883/2004. ZUS, mimo otrzymania oświadczenia pracownika o miejscu zamieszkania na terenie Polski, żąda: dowodu zameldowania, umowy najmu lokalu, oświadczenia o zamiarze pozostawania w Polsce oraz o sytuacji życiowej, rodzinnej pracowników. W kolejnych pismach sugeruje, że do naszych pracowników mają zastosowanie przepisy o uchodźcach i bezpaństwowcach, ale nie podaje jakie. Z powodu braku A1 jesteśmy zmuszeni do kupna prywatnych polis ubezpieczeniowych na wypadek leczenia za granicą, bo nie możemy otrzymać kart EKUZ. Dodatkowo we Francji wprowadzono niedawno przepisy, które wymagają, aby pracownik posiadał przy sobie dokument A1 na wypadek kontroli. Czy ZUS ma prawo żądać takich informacji? Czy to możliwe, żeby mimo niekwestionowania obowiązku ubezpieczenia pracownika w Polsce, nie otrzymał on poświadczenia ustawodawstwa właściwego? – pyta czytelniczka.

Po analizie rozporządzeń unijnych należy stwierdzić, że w sytuacji, gdy ZUS ma wątpliwości co do miejsca zamieszkania danego pracownika, może wymagać od pracodawcy przedstawienia – poza zezwoleniem na pracę i pobyt – dodatkowych dokumentów.

Podstawa oświadczenia

Przepisy koordynujące systemy zabezpieczenia społecznego w UE w sytuacji oddelegowania pracowników do wykonywania pracy w innym państwie członkowskim lub wykonywania pracy w kilku krajach członkowskich są zawarte w dwóch rozporządzeniach:

- wskazanym przez czytelniczkę Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz
- Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z 16 września 2009 r. zawierającym przepisy wykonawcze do rozporządzenia (WE) nr 883/2004.

Czytelniczka wskazała na art. 13 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 883/2004 jako podstawę do wystąpienia do ZUS o poświadczenie formularza A1. Standardowa sytuacja objęta zastosowaniem art. 13 ust. 1 dotyczy pracowników zamieszkujących na terytorium Polski i wykonujących pracę na rzecz jednego pracodawcy, gdy praca wykonywana jest jednocześnie w co najmniej dwóch państwach członkowskich. Wówczas, zgodnie z art. 13 ust. 1, jeżeli pracownik wykonuje znaczną część pracy w państwie członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego. Jeżeli zaś nie wykonuje znacznej części pracy w państwie członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, to podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym znajduje się siedziba lub miejsce wykonywania działalności przedsiębiorstwa lub pracodawcy – gdy jest zatrudniony przez jedno przedsiębiorstwo lub jednego pracodawcę.

W przypadku wykonywania pracy w opisanych sytuacjach, na wniosek pracodawcy właściwa instytucja państwa członkowskiego – w Polsce ZUS – poświadcza, że polskie ustawodawstwo ma zastosowanie do danego pracownika, wystawiając „zaświadczenie o ustawodawstwie dotyczącym zabezpieczenia społecznego mającym zastosowanie do osoby uprawnionej” – A1.

Odpowiednie zastosowanie

Jeżeli chodzi o pracowników będących obywatelami państw trzecich, to kluczowe znaczenie ma Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1231/2010 z 24 listopada 2010 r. rozszerzające zastosowanie rozporządzenia (WE) nr 883/2004 i rozporządzenia (WE) nr 987/2009 na obywateli państw trzecich, którzy nie są objęci tymi rozporządzeniami jedynie ze względu na swoje obywatelstwo. Celem rozporządzenia nr 1231/2010 było

uproszczenie procedur i umożliwienie pracodawcom korzystania w pełni z dobrodziejstw modernizacji zabezpieczenia społecznego w UE.

Rozporządzenie (WE) nr 1231/2010 – liczące tylko 3 artykuły – wprowadziło do prawa UE bardzo ważną zasadę: jeżeli obywatele państw trzecich, którzy nie zostali jeszcze objęci zakresem zastosowania rozporządzeń (WE) nr 883/2004 i nr 987/2009 jedynie ze względu na swoje obywatelstwo, zamieszkują legalnie na terytorium państwa członkowskiego i znajdują się w sytuacji, która pod każdym względem dotyczy więcej niż jednego państwa członkowskiego, to zastosowanie do nich mają przepisy obowiązujące obywateli UE – tj. przepisy rozporządzenia (WE) nr 883/2004 i nr 987/2009.

Z powyższego wynika, że pracodawca zatrudniający w legalny sposób obywateli Ukrainy i Białorusi zamieszkujących na terytorium Polski i spełniający przesłanki wskazane w rozporządzeniach (WE) nr 883/2004 i 987/2009, może zwrócić się do ZUS o poświadczenie formularza A1. Legalne zamieszkiwanie na terytorium państwa członkowskiego należy zatem traktować jako warunek wstępny zastosowania rozporządzenia (WE) nr 1231/2010.

Miejsce zamieszkania

Rozporządzenie (WE) nr 1231/2010 nie definiuje pojęcia „miejsce zamieszkania”, a przepisy unijne nie wskazują także rodzaju dokumentów, jakie należy wykazać przed właściwą instytucją państwa UE w celu potwierdzenia, że dany pracownik spoza UE ma miejsce zamieszkania w danym państwie członkowskim. Stąd też w praktyce powstają problemy opisane przez czytelniczkę.

Najwłaściwszym rozwiązaniem wydaje się w tej sytuacji skorzystanie z przepisów wykonawczych zawartych w rozporządzeniu (WE) nr 987/2009. Wskazują one, że miejscem zamieszkania powinien być „ośrodek interesów życiowych zainteresowanego” ustalony w oparciu o ogólną ocenę wszystkich dostępnych informacji dotyczących okoliczności obejmujących m.in. czas trwania i ciągłość pobytu, sytuację rodzinną danej osoby, jej sytuację mieszkaniową (zwłaszcza informację, czy sytuacja ta ma charakter stały). W praktyce ZUS, żądając od pracodawcy przedstawienia dodatkowych dokumentów, o których wspomina czytelniczka, opiera się właśnie na tej regulacji. Jako następne pojawia się oczywiście pytanie, jak szczegółowo ZUS może badać w danej sytuacji ww. okoliczności wpływające na ustalenie miejsca zamieszkania. Odpowiedź zależy jednak od konkretnego stanu faktycznego. Należy także pamiętać, że „miejsce zamieszkania” pracownika jest tylko jednym z kryteriów, jakie ZUS bada w celu poświadczenia formularza A1.

ZUS nieprawidłowo zasugerował czytelniczce, że do pracowników mają zastosowanie przepisy o uchodźcach lub bezpaństwowcach. Takie działanie wynika zapewne z niewielkiej praktyki w tym zakresie, co na pewno w najbliższym czasie – z uwagi na coraz częstsze zatrudnianie przez polskich pracodawców obywateli spoza UE – powinno ulec zmianie.

Źródło: <http://www.rp.pl/Kadry/306089991-Kiedy-ZUS-poswiadczy-dokument-A1-dla-pracownika-spoza-Unii.html#ap-1>